

Odklonskost pri prenosu znanja in tehnologije iz tujine

Mitja Deisinger*

Živimo in delamo v času, ko se povsod govori, sliši in piše o »eksploziji znanosti«, ki je zajela ves razviti svet na vseh področjih človekovega udejstvovanja. Prav v gospodarstvo je stopila znanost z velikimi koraki, tako da si ne moremo več predstavljati modernega gospodarjenja brez uporabe sodobnih tehnologij. Višje oblike gospodarskega sodelovanja s tujino — mednje sodijo dolgoročno proizvodno sodelovanje, prenos znanja in tehnologije, poslovno-tehnično sodelovanje in skupna vlaganja — so za jugoslovansko gospodarstvo strateško zelo pomembna oblika dolgoročnega vstopanja v svetovni gospodarski prostor. Te oblike sodelovanja omogočajo ob primerni organiziranoti ustvarjanje trajnejših povezav s tujino na kakovostno višjih temeljih, kot jih omogoča klasična trgovska menjava.

Tovrstno povezovanje s tujino pa za naše gospodarstvo pomeni tudi veliko nevarnost zaradi dolgoročnih razvojnih vplivov iz tujine ter prepletenosti in odvisnosti, ki jo to povezovanje prinaša. Naše gospodarstvo je zaradi neenakih dejanskih položajev (stopnja razvitosti, kapital, trg, znanje, majhnost itd.) pogosto v razmerjih tako imenovane formalne pogodbene svobode, ki pa je izpostavljena diktatu in vrsti prehudih obvez ali omejitev od tujega partnerja.

V Jugoslaviji, predvsem pa v Sloveniji, ki ima sklenjenih okoli 30 % vseh tovrstnih jugoslovanskih pogodb s tujino, je omenjeno povezovanje pomemben dejavnik našega vstopanja v mednarodni gospodarski prostor ter pomembna možnost za dotok novega znanja v naš prostor. Naše gospodarstvo, družbenopolitična skupnost in partijski organi se tega zavedajo in poudarjajo, da bo uspešen razvoj gospodarstva in s tem tudi pridobivanje dohodka čedalje bolj slonelo na najnovejših tehnoloških rešitvah, te pa moramo še vedno v precejšnji količini pridobivati z uvozom znanja in tehnologije. Brez hitrejšega vpeljavanja in razvoja lastne tehnologije bi naraščanje takega uvoza pomenilo čedalje večjo uvozno, tehnološko pa tudi razvojno odvisnost od visoko razvitih držav.¹

* Mitja Deisinger, diplomirani pravnik, namestnik javnega tožilca SR Slovenije.

¹ Glej: Spodbuda za tehnologijo, *Delo*, 30. marca 1978.

Glej tudi. Družbeni plan SR Slovenije za obdobje od leta 1976—1980, pod tč. III, 3, smernice in okvirni ukrepi na področju ekonomskih odnosov s tujino »SR Slovenija se bo zavzemala za uveljavitev mehanizmov, ki bodo pospeševali višje oblike mednarodnega sodelovanja (dolgoročno proizvodno kooperacijo, skupna vlaganja itd.)«.

Dosedanji razvoj pri prenosu znanja in tehnologije, če v ta dva pojma strnemo vse oblike dolgoročnega poslovno-tehničnega sodelovanja s tujino, je poleg številnih pozitivnih stvari prinesel našemu gospodarstvu tudi občutno škodo. Pri uvozu se namreč kaže dosti odklonskosti, ki imajo izrazito negativne posledice za naše gospodarstvo. Na razraščanje teh odklonskih pojavov je čutili že reagiranje širše družbene skupnosti;² ta se čedalje bolj zaveda vseh nevarnosti in skuša najti ukrepe za zavarovanje našega gospodarstva pred neenakopravnim položajem glede tujih pogodbenih partnerjev.

Jugoslavija s temi svojimi težavami ni nikakršna posebnost. V mednarodnem okviru namreč prav oblike povezovanja, v katerih sta glavni dobrini »tehnologija in znanje« postajajo strateško najpomembnejša oblika, s katero razvite države obvladujejo države v razvoju ter jim krojijo usodo na tako imenovanem gospodarskem obrobju sveta. Razvite države danes obvladujejo praktično celotno svetovno proizvodnjo znanja ter spremljajoče inovacijske zmogljivosti, prek mehanizmov prenosa tehnologije pa večinoma obvladujejo razvojne procese v državah v razvoju.³

Preden se lotimo pregleda in razčlenbe odklonskosti na tem področju, je treba vsaj v temeljnih oblikah pojasniti, kaj obsega ta del zunanjetrgovinskega poslovanja. Z dolgoročnim proizvodnim sodelovanjem je mišljeno dolgoročno sodelovanje proizvodne organizacije združenega dela in tuje osebe, ki ga sestavljajo sku-

² Sklepi predsedstva CK ZKJ o aktualnih idejno političnih vprašanjih: »Zelo pomembno je, da se povečajo prizadevanja, da bi se zmanjšal transfer tehnologije iz tujine pod neugodnimi pogoji in da bi se lotili vseh stimulacijskih dejavnosti in ukrepov, da bi se ustrezno razvile domače razvojne tehnološke zmogljivosti.«

Glej tudi »Kriminaliteta pri poslovanju z znanjem« *Dnevnik*, 13. septembra 1977, Milan Lovrenčič: »Licencomanija? (ali pa le pomanjkljivosti v licenčni trgovini in razpoke v razumevanju lastnega razvoja?)«, *Naši razgledi* 10, marec 1978.

Glej tudi pripombe Republiškega komiteja za ekonomske odnose s tujino in delegatov zbora združenega dela republiške skupščine ob obravnavanju zakona o dolgoročnem proizvodnem sodelovanju, poslovno-tehničnem sodelovanju in pridobivanju oziroma odstopanju materialnih pravic do tehnologije med našimi organizacijami združenega dela in tujimi osebami, *Delo* 18. marca in 28. marca 1978.

³ Glej več o tem Čemalović, str. 127. Osnutek mednarodnega kodeksa o prenosu tehnologije, ki so ga sestavili izvedenci skupine 77 (države v razvoju), vsebuje v svojem osrednjem delu primere restriktivne poslovne prakse pri prenosu tehnologije.

pen razvojni program, vpeljavanje nove proizvodnje, proizvodnja in medsebojne pošiljke izdelkov in sestavnih delov. Materialna pravica do tehnologije obsega pravico do znanja in izkušnje (know-how) ter pravico do proizvodno-tehnične dokumentacije. K tem pravicam se prišteva tudi materialna pravica do stvaritev; vanjo so zajete pravice do patenta, pravice do modela za izkoriščanje, pravice do industrijskega vzorca ali modela ter pravice do varstvene znamke (tovarniška ali trgovska znamka, storitvena znamka in trgovsko ime).⁴

Oblike odklonskosti

V uvodu smo omenili, da prihaja pri prenosu znanja in tehnologije iz tujine do številnih odklonskih pojavov. Te pojave ugotavljamo ali o njih sklepamo iz različnih virov.⁵ Zanimivo je, da tudi drugod po svetu prizadete države ugotavljajo, da se odklonskost, vidna predvsem pri prevzemanju restriktivnih pogodbenih omejitev tujih partnerjev, kaže tudi pri njih. Podobnost teh odklonskih pojavov je taka, da lahko napravimo njihov sistematični pregled kar po ugotovitvah mednarodnih organizacij.⁶ S tem hkrati odkrivamo prvo večjo skupino odklonskih pojavov, ki se kaže v povzročanju večje ali manjše škode za naše gospodarstvo.

Z izločitvijo tipičnih oblik ugotovimo pri tem naslednje odklone:

— kupljeno znanje (»know-how«) je v večini primerov previsoko ovrednoteno;

— pridobljena tehnologija je navadno zastarela;

— v pogodbah je določena ozemeljska omejitev oziroma prepoved ali omejitev izvoza v določene države; v večini licenčnih pogodb so namreč omejitve, da se kupljena tehnologija lahko uporablja le na ozemlju SFRJ in da je

prodaja licenčnih izdelkov dovoljena le v Jugoslaviji; nekatere pogodbe določajo, da je dovoljeno licenčne izdelke prodajati le na Vzhod in v nekatere države v razvoju, kjer tuji partner ni uspel z neposredno prodajo;

— omejen je nakup surovin, repromateriala ali posameznih delov; z vezano trgovino tako tuji partner določa nakup prav pri sebi oziroma pri drugih tujih podjetjih, ki so v njegovem območju;

— omejuje se obseg proizvodnje in prodaje; — določajo se neutemeljene visoke denarne obveznosti za kupca licence;

— omejuje se uporaba patenta in ustreznega znanja tudi po izteku roka za trajanje patenta;

— prepoveduje ali omejuje se uporaba tehnologije po izteku pogodbe po licenci za to tehnologijo;

— zahteva se nadomestilo za uporabo patenta tudi po izteku roka trajanja patenta;

— naše organizacije združenega dela premalo uporabljajo dokumentacijo, ki jo ima Zvezni zavod za patente, saj se v številnih primerih lahko ta dokumentacija uporablja brezplačno, zlasti če ni zavarovana v Jugoslaviji;

— nastopa prava poplava tujih licenčnih blagovnih znamk, ki zavira pozitivne silnice gospodarstva.⁷

Poleg omenjenih omejitev pa pri tovrstnih pogodbah nastopajo tudi tuji partnerji, ki igravajo naše organizacije združenega dela z goljufivim ravnanjem, saj jim prodajajo celo povsem neuporabno tehnologijo, oziroma jim obljublajo prodajo, ne da bi to tehnologijo sami sploh imeli, sprejemajo visoka predplačila, potem pa preprosto izginejo itd.

Vsi naštetih odklonski pojavi niso osamljeni, zato že lahko govorimo o družbeni nevarnosti teh dejanj; ta po svoji obliki pomenijo široko paleto odklonskosti, začenši z naivnostjo in nestrokovnostjo naših odgovornih oseb v organizacijah združenega dela, ki sklepajo tovrstne pogodbe, potem s prekrški in gospodarskimi prestopki ter končno tudi s kaznivimi dejanji. Iz naštetih oblik namreč ni težko razločiti kaznivih dejanj nevestnega gospodarjenja oziroma nevestnega poslovanja v gospodarstvu, določenih s kazenskimi zakoni republik in pokrajin. Po-

⁴ Pojmi so pojasnjeni v členih 6. in 22. osnutka zakona o dolgoročnem proizvodnem sodelovanju, poslovno-tehničnem poslovanju ter pridobivanju in odstopanju materialne pravice do tehnologije med organizacijami združenega dela in tujimi osebami.

⁵ Glej več o tem Boškovič, stran 5, *Dnevnik* 13. septembra 1977, Tanjugovo poročilo o zveznem posvetovanju javnih tožilcev, *Delo* 9. februarja 1978, Lojze Kersnič, stran 11. in 12.

⁶ Glej Čemalovič, str. 127 Izvedenci skupine 77 so v pogovorih pri »UNCTADU« sestavili pregled restriktivne poslovne prakse pri prenosu tehnologije.

⁷ Glej več o tem Boškovič, stran 5, Čemalovič, stran 35—44, Kersnič, stran 1 in 12, *Delo* 9. februarja 1978, Lovrenčič: Licencomanija? *Naši razgledi* 10. marca 1978, Bertonec: Tuji val blagovnih znamk, *Gospodarski vestnik* 28 aprila 1977.

gosto bi v teh primerih lahko ugotovili tudi kršitev ugleda organizacije združenega dela oziroma ugleda SFRJ v tujini, s čimer bi bil tako za pravno kot tudi za odgovorno osebo podan gospodarski prestopok po 10. tč. 94. člena Zakona o prometu blaga in storitev s tujino.⁸

Druga, bolj skrita oblika odklonskosti pa so nevarnejše oblike gospodarskega kriminala, ki pa jih je bistveno težje odkriti. Za visoko precejšenim »znanjem« se namreč pogosto ne skriva le neposrečena poslovna poteza, temveč je tako vrednotenje namensko določeno v pogodbi. V teh primerih gre torej za naklepno sklepanje škodljivih pogodb, pri čemer sta pogostna tudi⁹ podkupovanje in ponarejanje listin. V zvezi s tako sklenjeno pogodbo tedaj prihaja do osebnega okoriščanja ali pa se za organizacijo združenega dela ustvarjajo prepovedani skladi v tujini. Takšno dejansko stanje bi po kazenskih zakonih republik in pokrajin seveda pomenilo kazniva dejanja, kot so sklenitev škodljive pogodbe, jemanje podkupnine oziroma neupravičeno sprejemanje daril, ponareditev poslovnih in uradnih listin, zloraba pooblastil v gospodarstvu oziroma tudi nekateri gospodarski prestopki.¹⁰

Vzroki za nastanek teh odklonskih pojavov so večstranski. Naklepne zlorabe odgovornih oseb, ki so bile omenjene, so seveda poseben del, kjer etiološka vprašanja lahko enačimo z gospodarsko kriminalnostjo drugod v gospodarstvu. Obsežnejši del odklonskosti, ki smo ga imenovali nevestno gospodarjenje ali nestrokovno in naivno sklepanje pogodb, pa ima še druge vzroke. Ti vzroki so hkrati resni problemi pri uspešnosti našega gospodarstva na tem področju zunanjetrgovinskega poslovanja. Lahko jih delimo na probleme eksogene narave, ki obstoje v družbi in ki jih moramo reševati skupno, v okviru vsega gospodarstva in družbene skupnosti, ter na skupino problemov endogene narave, katerih reševanje je odvisno od samih organizacij združenega dela. V prvo skupino štejemo predvsem vprašanja hitre zastarelosti strokovnih znanj zaradi hitrega razvoja znanosti in tehnike po svetu, hitre zastarelosti znanstvenih podatkov in dokumentacije zaradi nenehnega priliva novih

⁸ Izdan v Uradnem listu SFRJ 15/77.

⁹ Glej več o tem Tuškej, stran 250, Deisinger, stran 17, in 18, *Dnevnik* z dne 13. septembra 1977.

¹⁰ Prepovedan sklad v tujini je npr. gospodarski prestopok po 15. tč. 110. člena Zakona o opravljanju gospodarskih dejavnosti v tujini (Uradni list SFRJ, št. 15/77).

podatkov in listin (okrog 5 do 6 milijonov podatkov letno), porajanja novih strokovnih profilov v znanosti in gospodarstvu (dokumentolog, dokumentalist, informator, patentni strokovnjak, strokovnjak za marketing, strokovnjak za delo v razvojnih službah itd.) vpeljevanje znanstvenih metod dela za vse faze inovacijskih procesov itd. Med vprašanja endogene narave pa uvrščamo absolutno premajhno poznanje zakonskih predpisov s tega področja, slabo poučenost naših organizacij združenega dela o najnovejših tehničnih in drugih strokovnih dosežkih v naši državi in v svetu, subjektivne dejavnike (občutek manjvrednosti, podedovan iz preteklosti, češ da je vse tuje boljše od domačega) negativne človeške in delovne lastnosti (izrazit individualizem) pri reševanju raznih nalog oziroma nepriučенost na skupinsko delo, nezaupanje do predlogov drugih, varovanje poslovne skrivnosti do nerazumljivih meja oziroma skrivanje zastarelih tehnologij in drugih tehničnih rešitev pod plaščem poslovne skrivnosti, strah pred neznanim oziroma pred osebnim tveganjem, nezadostna osebna strokovna poučenost, umska in telesna izčrpanost posameznih individualnih poslovodnih organov, ki nimajo več niti volje niti moči, da bi uspešno delovali na tem področju, nezadostna samoiniciativnost in dušenje samoiniciativnosti podrejenih, nestrokovnost pri vodenju, nezadostno posvetovanje s strokovnjaki za posamezna vprašanja, uporaba znanja, ki se že več let ne osvežuje s sodobnimi spoznanji, pretirano poudarjanje izkušenj namesto uporabe sodobnih spoznanj in znanstvenih metod dela itd.¹¹

Vzroki so torej vsaj okvirno obdelani, zato je treba vsaj okvirno oceniti tudi posledice teh odklonskih pojavov. Omenili smo že, da nastaja v takšnem poslovanju konkretna premoženjska škoda za naše organizacije združenega dela. Ta se kaže lahko pri sami organizaciji, lahko pa trpi posledice vse naše gospodarstvo. Pretiran in nepotreben uvoz znanja in tehnologije škoduje naši plačilni bilanci s tujino. Končno ne smemo pozabiti, da odgovorne osebe naših organizacij združenega dela z nestrokovnim sklepanjem pogodb, zlasti pa v primerih, ko sprejemajo podkupnino in sklepajo škodljive pogodbe, s tem krnijo ugled SFRJ v tujini. Pretiran uvoz licenc pa posredno škoduje tudi inovacijski dejavnosti v naši državi, ki ji sicer družba pripisuje izreden pomen.

¹¹ Glej več o tem Popov, stran 12–15.

Ukrepi

Razširjen pojav odklonskosti pri uvozu znanja in tehnologije je bil seveda deležen ustrezne pozornosti vse družbe in vseh nadzornih in pregonskih organov. S pregonskimi posegi lahko pri tem dosežemo le kratkoročne in posamične uspehe, saj bi s kazenskimi in gospodarsko-kazenskimi postopki lahko v bistvu obravnavali le manjši del odgovornih in pravnih oseb, s tem pa nikakor ne bi mogli odpraviti vseh odklonov. Oster kazenski pregon je seveda primeren takrat, kadar gre za očitne zlorabe odgovornih oseb, torej pri naklepem sklepanju škodljivih pogodb, podkupninah, ponarejanju poslovnih listin in ustvarjanju prepovedanih skladov v tujini. Pri ugotavljanju, ali gre za kaznivo dejanje nevestnega gospodarjenja, pa je treba natančno oceniti, ali so podane prvine tega kaznivega dejanja ali pa gre le za neuspešno poslovno potezo, nestrokovnost ali naivnost odgovornih oseb. Z zaletavimi in prenačljenimi kazenskimi postopki bi v teh primerih namreč dosegli prav nasproten učinek, kot ga želimo — občutno bi lahko zajezili celoten uvoz znanja in tehnologije, to pa bi bilo vsekakor v škodo našemu gospodarstvu.¹²

Poglavitno delovno torišče je seveda preprečevanje. Ni pravilno zasnovana politika uvoza znanja in tehnologije opozarjajo listine najvišjih partijskih organov.¹³ To je nekakšno splošno izhodišče, od tod pa potem lahko spremljamo druge akcije.

Temelj urejenega zunanjetrgovinskega poslovanja so seveda ustrezno zasnovani predpisi. To bo v celoti urejeno z zakonom o industrijski lastnini ter predvsem z zakonom o dolgoročnem proizvodnem sodelovanju, poslovno-tehničnem sodelovanju ter pridobivanju in odstopanju materialne pravice do tehnologije med organizacijami združenega dela in tujimi osebami.¹⁴

¹² Glej več o tem: Posvetovanje zveznega javnega tožilca z republiškim in pokrajinskimi v Beogradu 8. 2. 1978, *Delo* 9. februarja 1978.

¹³ Glej več o tem: Predlog resolucije za VIII. kongres ZKS, stran 27: »Posebno pozornost moramo posvetiti kritičnosti pri vnašanju tujega znanja v našo družbeno in gospodarsko prakso«; glej tudi sklepe predsedstva CK ZKJ, *Delo* 2. marca 1978,

¹⁴ Osnutek zakona o dolgoročnem proizvodnem sodelovanju, poslovno-tehničnem sodelovanju ter pridobivanju in odstopanju materialne pravice do tehnologije med organizacijami združenega dela in tujimi osebami iz februarja 1978.

V vmesnem obdobju (do sprejema omenjenega zakona) je to urejeno z uredbo o dolgoročnem proizvodnem sodelovanju, poslovno-tehničnem sodelovanju ter o pridobitvi in odstopu materialne pravice do tehnologije med organizacijami združenega dela in tujimi osebami.¹⁵ Tako zakon kot uredba predvidevata potrditev in registriranje tovrstnih pogodb, kar opravi Zvezni komite za energetiko in industrijo. Registracija je opravljena na podlagi predložene dokumentacije, ki mora med drugim obsegati tudi ekonomsko-tehnično-tehnološki elaborat.¹⁶ Države različno nadzorujejo zlorabe v licenčnih pogodbah in zato poznajo različne ukrepe. Najpogosteje imajo posebne patentne zakone, pri katerih se določajo posebni primeri iz prakse, ki se štejejo za nezakonite in nesprijemljive v licenčnih pogodbah.¹⁷ Patentni zakoni nekaterih držav obsegajo splošne določbe o ničnostih vseh pogodbenih omejitev, s katerimi se kupcu licence vsiljujejo omejitve, ki ne izhajajo iz pravic podeljenega patenta.¹⁸ Poznamo tudi protimonopolno zakonodajo,¹⁹ postopek z registriranjem licenčnih pogodb²⁰ ter posebne zakone o prenosu tehnologije.²¹ Zanimivo je, da se Jugoslavija pred omenjenimi negativnostmi brani samo z registracijo licenčnih pogodb, kar je eden najmanj učinkovitih načinov varstva.²² Zakon o dolgoročnem proizvodnem sodelovanju, poslovno-tehničnem sodelovanju ter pridobivanju in odstopanju materialne pravice do tehnologije med organizacijami združenega dela in tujimi ose-

¹⁵ Uredba o dolgoročnem proizvodnem sodelovanju, poslovno-tehničnem sodelovanju ter o pridobitvi in odstopu materialne pravice do tehnologije med organizacijami združenega dela in tujimi osebami, Uradni list SFRJ št. 8/78.

¹⁶ V VI. poglavju osnutka zakona o dolgoročnem proizvodnem sodelovanju, poslovno-tehničnem sodelovanju ter pridobivanju in odstopanju materialne pravice do tehnologije med organizacijami združenega dela in tujimi osebami je obravnavana potrditev in registriranje pogodb.

¹⁷ Takšne patentne zakone imajo na primer Brazilija, Indija, Avstralija, Avstrija, Irska, Velika Britanija itd., glej Boškovič, stran 12.

¹⁸ Patentni zakoni Kolumbije, Nigerije in Sudana, glej Boškovič, stran 12.

¹⁹ Protimonopolna zakonodaja Izraela, Kanade, Belgije, Danske, Francije, ZR Nemčije, Japonske, Holandije in ZDA, glej Boškovič, stran 12.

²⁰ V Argentini, Braziliji, Indiji, Jugoslaviji, Franciji itd., glej Boškovič, stran 12.

²¹ Zakoni Argentine, Mehike, Andske skupine in Španije, glej Boškovič, stran 12.

²² Glej Boškovič, stran 13.

bami pa je k registracijskemu postopku predvidel še nekatere pogoje, brez katerih takšna pogodba ne bo potrjena.²³

Zadnja leta nastaja v okviru mednarodne skupnosti, predvsem v okviru OZN, vrsta pobud za izboljšanje položaja držav v razvoju na tem razvojno pomembnem področju mednarodnega sodelovanja. Tajništvo za prenašanje tehnologije organizacije UNCTAD je sestavilo vrsto študij, po katerih se pripravlja mednarodni kodeks o prenašanju tehnologije. Kodeks naj bi obsegal obvezne minimalne standarde za mednarodni prenos tehnologije, njegovo težišče pa bo v preprečevanju omejitvene poslovne prakse ter na poroštvi, ki morajo spremljati prenos tehnologije.²⁴

Nadaljnja zasnova preprečevalnega delovanja bo v naši državi sledila sprejemu omenjenih zveznih zakonov, ko bodo po republikah in avtonomnih pokrajinah sprejeti ustrezni družbeni dogovori. S temi družbenimi dogovori bodo določene usmeritve in politika nakupa znanja in tehnologije v tujini tako, da bo vsaka organizacija združenega dela morala upoštevati splošno republiško usmeritev na tem področju. Nespoštovanje takšnega dogovora bo povzročilo, da organizacija združenega dela pri registraciji svoje pogodbe ne bo dobila pozitivnega mnenja gospodarske zbornice, to pa ji bo onemogočilo potrditev pogodbe. Seveda pa bodo imeli prav strokovni organi v gospodarskih zbornicah republik in pokrajin zelo odgovorno nalogo, saj bodo morali sodelovati z organizacijami združenega dela, ki bodo stopale v tovrstno povezovanje s tujino. Naloga bo predvsem krepiti pogajalne moči naših organizacij združenega dela pri srečevanju s tujimi partnerji, v svetovanju in usmerjanju. Pri tem čaka gospodarske zbornice še veliko dela, saj še nimajo ustreznih strokovnih ekip, nimajo ustrezne dokumentacijske

²³ Glej 36. člen Osnutka zakona o dolgoročnem proizvodnem sodelovanju, poslovno-tehničnem sodelovanju in pridobivanju in odstopanju materialne pravice do tehnologije med organizacijami združenega dela in tujimi osebami. V tem členu je med drugim določeno, da pogodba ne bo potrjena, če se z njo prepoveduje ali omejuje izvoz izdelkov kake države, če je pogodba pogoj za nakup opreme, delov opreme, surovin ali reprodukcijskega materiala, ki se v ustreznih količinah in kakovosti že proizvaja v Jugoslaviji, če je s pogodbo prepovedan lastni razvoj tehnologije, na kateri se pridobiva pravica, in tako dalje.

²⁴ Glej več o tem Boškovič, stran 5 in Čemalović, stran 25–44.

baze in stikov z mednarodnimi organizacijami na tem torišču.

Temeljna sprememba v poslovanju pa se mora najbolj pokazati prav v organizacijah združenega dela. Glede tega se srečujemo že z neposrednimi ukrepi družbene samozaščite, ki bi morala spremljati vsako tovrstno povezovanje s tujino. Vrednote upravljalcev v organizacijah združenega dela je neogibno dopolnjevati predvsem v temle: da bodo le v lastnem razvoju videli svoj obstoj in razvoj, da bodo tuje licence kupovali le takrat, kadar bo to pomenilo prihranek v raziskovalnih in razvojnih kadrih, sredstvih in času, da bodo svoj dohodek iskali in dosegali tudi v prodaji svojega znanja in tehnologije.²⁵ Pred organizacije združenega dela pa se postavljajo še nadaljnje zahteve. Veljati bi moralo načelo odprtosti podatkov in pravice do medsebojnega obveščanja in usklajevanja interesov med organizacijami združenega dela pri pridobivanju tujega znanja in tehnologije. Zato bi bilo treba najti pravo pot do javnosti sklenjenih pogodb in poslovnega sodelovanja. Organizacije združenega dela bi morale biti že vnaprej poučene o namenih za sklenitev takih pogodb. Primerna bi bila razglasitev javne licitacije za zbiranje ponudb po dolgoročnem sodelovanju ter o prenosu znanja in tehnologije.²⁶ Hkrati z gornjimi ukrepi pa je treba razvijati inovacijsko dejavnost v organizacijah združenega dela, saj bo tako mogoče priti do številnih tehnoloških izboljšav, ki jih zdaj po nepotrebnem še kupujemo v tujini. Uspehi pri tem bi vsekakor še bolj spodbudili to dejavnost.²⁷

Sklenemo torej lahko, da je odklonskost pri prenosu znanja in tehnologije iz tujine spremljana z ustrezno družbeno pozornostjo, da so sprejeti in načrtovani ustrezni ukrepi ter da lahko pričakujemo zmanjšanje teh pojavov. To pričakovanje pa je seveda neposredno odvisno od vseh družbenih dejavnikov, začeni od samih organizacij združenega dela pa do reagiranja širše družbene skupnosti. V takšnih reakcijah vidimo tudi samozaščitno dejavnost v celoti, prav ta pa se že na dosti toriščih družbenega dogajanja uspešno uveljavlja.

²⁵ Glej več o tem Lovrenčič, *Naši razgledi* z dne 10. 3. 1978.

²⁶ Glej več o tem *Delo* 28. marca 1978: »Pri poslovanju s tujimi partnerji uveljaviti več pravic. Javne licitacije o prenosu znanja in tehnologije«.

²⁷ Glej več o tem *Delo* 3. marca 1978: »Znanje že cenimo«.

LITERATURA:

1. Bertonec, Vesna: Tuji val blagovnih znamk, **Gospodarski vestnik**, Ljubljana, 28. april 1977.
2. Bošković, prof. dr. Dragutin: **Razne zlorabe patentnog monopola**, Center za gospodarsko svetovanje Ljubljana, seminar o »zaštiti in transferu domačih i inostranih inovacija u gradjevinarstvu in industriji gradjevinskog materiala«, Portorož 28. do 29. 4. 1977, 15 strani.
3. Čemalović, Dragomir: **Priručnik za sastavljanje i zaključivanje ugovora**, Center za gospodarsko svetovanje Ljubljana, 1977, 127 strani.
4. Deisinger, Mitja: Kriminalnost v sodobnem trgovskem poslovanju, **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, Ljubljana, 1976, št. 1, stran 15—19.
5. **Delo**, Ljubljana: »Ključ za dinamično rast proizvodnje je pospešen izvoz«, sklepi predsedstva CK ZKJ, 2. marec 1978, »Znanje vsem enako«, 18. marec 1978, »Pravična delitev«, 28. marec 1978, Tanjugovo poročilo o posvetovanju zveznega, republiških in pokrajinskih javnih tožilcev v Beogradu, 9. februar 1978.
6. **Dnevnik**, Ljubljana: Kriminaliteta pri poslovanju z znanjem, 13. september 1977.
7. Družbeni plan SR Slovenije 1976—1980, posebna priloga revije **Slovenija paralele**, april 1977.
8. Lovrenčič, Milan: Licencomanija, **Naši razgledi**, 10. marec 1978, stran 132. in 133.
9. Novak, Bogdan: Znanje že cenimo, **Delo**, 3. marec, 1978.
10. **Osnutek zakona** o dolgoročni proizvodnji kooperaciji, poslovno-tehničnem sodelovanju ter pridobivanju in odstopanju materialne pravice na tehnologiji med organizacijami združenega dela s tujimi osebami. Skupščina SFRJ, AS št. 612/1, Beograd, februar 1978.
11. Popov, Branislav: **Unapredjenje inovacija u privredi** (skraćena verzija), Center za gospodarsko svetovanje Ljubljana, Ljubljana 1977, 35 strani.
12. **Predlog resolucije** za VIII. kongres ZK Slovenije, Ljubljana, februar 1978, 53 strani.
13. Sočan, Lojze: Spodbuda za tehnologijo, **Delo**, 30. marca 1978.
14. Tuškej, Franc: Pomembnejše pojavne oblike kriminalitete in nekateri drugi škodljivi pojavi v zunanjetrgovinskem poslovanju, **Varnost**, Ljubljana 1977 št. 9—10, stran 248—250.
15. Kersnič, Lojze: **Financiranje in obračunavanje inovacij v organizacijah združenega dela**, Center za samoupravno normativno dejavnost, Ljubljana, december 1977, 63 strani.

UDC 343.533:347.75.77

Deviance at the Transfer of Foreign Knowledge and Technology

Deisinger, Mitja, Aid to the Public Prosecutor of the SR of Slovenia, Public Prosecutor Office of the SR of Slovenia, Ljubljana

At the transfer of foreign knowledge and technology we can find in Yugoslavia many contracts with limitations. Such contracts cause serious material damage to the Yugoslav economy. The causes for such deficiencies lie in inadequate contracting often due to naivety and low professional level of persons dealing with foreign firms. There are, however, also cases of business mismanagement, conclusion of prejudicial contracts, forming of illicit funds abroad, bribery, forgery of documents which are all either economic or criminal offences.

Such phenomena can be dealt with by repressive measures, but prevention is much more important in this field. In this respect we could cite the registration procedure for registration of such contracts. Societal agreements in particular republics and autonomous regions will lay down the policy guidelines for such cooperation with foreign countries while the Chambers of Economy will organize counselling in this field and will cooperate at concluding such contracts. A greater innovative activity in the country can also limit the excessive import of licences.